

Ágæta Allsherjarnefnd.

Mér skilst að það verði fjallað um sifjalagafrumvarpið hjá ykkur í dag. Og mér skilst að metnaðarleysið sé mikið, m.a. ætli löggjafinn að halda áfram að binda hendur dómara, með því að meina þeim að dæma í sameiginlega forsjá, jafnvel þó þeir telji það barni fyrir bestu.

Ábyrgir feður eru nú að gefa út rit um þessi mál, sem væntanlega næst ekki fyrir umfjöllun í þinginu. Það er miður en við í stjórn félagsins erum allir vinnandi menn og félagið hefur engann starfsmann ennþá.

Ég vil leyfa mér að senda tvær greinar sem fara í blaðið.

Í **Svíþjóð** var fyrst árið 1997 dæmt í sameiginlega forsjá. Báðir foreldrar voru hæfir, barnið var háð báðum foreldrum en báðir vildu forsjá. Dómurinn taldi það barni fyrir bestu að báðir foreldrar færu áfram með sameiginlega forsjá. Upp úr þessu fóru Svíar að dæma foreldra í sameiginlega forsjá. Mál kom upp þar sem dæmt var í sameiginlega forsjá en ofbeldi var á milli foreldranna (rättsfallet NJA 1999). Í framhaldi komu upp efasemdir um hvort rétt væri að dæma í sameiginlega forsjá gegn vilja annars foreldris. Nú í janúar 2006 voru gefin út ný lög í Svíþjóð, sem má skoða á <http://regeringen.se/content/1/c6/05/69/93/5cee6fc2.pdf> Þar segir skýrt að það sem er barni fyrir bestu eigi að vera ráðandi þegar ákveða eigi forsjá, búsetu og umgengni. Dómstólar geta áfram líkt og í dag leyst upp sameiginlega forsjá en einnig ákveðið sameiginlega forsjá gegn vilja annars foreldris, að gefinni þeirri forsendu að það sé barni fyrir bestu sbr. 8. kafli.

*“**Regeringens förslag:** Domstolen skall vid bedömningen av om vårdnaden skall vara gemensam fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet. **Regeringens bedömning:** Domstolen bör – liksom i dag – kunna vägra att upplösa den gemensamma vårdnaden eller besluta om sådan vårdnad mot en förälders vilja, förutsatt att gemensam vårdnad är bäst för barnet. Möjligheten att vid gemensam vårdnad döma till s.k. växelvist boende mot en förälders vilja bör finnas kvar.*

Nuvarande bestämmelse om att domstolen skall fästa avseende särskilt vid barnets behov

av en nära och god kontakt med båda föräldrarna behålls oförändrad. “

“Rättsfallet NJA 1999” eru ekk rök fyrir því að hætta að dæma í sameiginlega forsjá, heldur verður ríkari rannsóknaskylda sem á að tryggja að dómari dæmi í samræmi við það sem er barni fyrir bestu. Einnig leggur það ríkari skyldur á dóminn að hlusta vel á báða foreldra.

Komist dómari að því að sameiginleg forsjá sé barni fyrir bestu, þá ber honum að dæma það, jafnvel þó annað foreldrið sé ekki fyllilega sammála. Í **Frakklandi** má dæma í sameiginlega forsjá og jafna búsetu með lögum frá 2002 en heimild um að dæma í sameiginlega forsjá hefur verið frá 1987. Svipuð lagaheimild er í **Ástralíu**. Í **Bretlandi** hefur dómari fulla heimild til að dæma það sem hann telur barni fyrir bestu, þ.m.t að dæma í sameiginlega forsjá. Í **Hollandi** og **Kanada** má dæma í sameiginlega forsjá en ekki jafna búsetu. Í **Belgíu** kemur til atkvæða greiðslu nú í apríl að gera sameiginlega forsjá og jafna umönnun að meginreglu þar í landi. Þannig virðast mörg lönd heimila að dæma í sameiginlega forsjá. Við Íslendingar virðumst eftirbátar margra landa, á svipuðum stað og Norðmenn og Danir. Norðmenn stefna fram á veginn í þessum efnum. Þeir sem vilja viðhalda núverandi gamaldags kerfi finnst gott að horfa til Danmerkur. “

ÞAÐ ER EINHVER SÍBYLGJA KOMINN SEM SEGIR AÐ SVÍAR SÉU HÆTTIRAÐ DÆMA Í SAMEIGINLEGA FORSJÁ SEM ER EKKI RÉTT).

Svo: viðbót.

Í 35 fylkjum í **Bandaríkjunum** er sameiginleg forsjá meginregla og víða hægt að dæma í sameiginlega forsjá, jafnvel gegn samþykki annars foreldris.

Ítalir samþykktu sameiginlega forsjá sem meginregla þann 16. mars sl, þar verður sett á stofn sérstök deild við dómstóla, sem er fjölskyldudeildardómstóll, til að styrkja sameiginlega forsjá í verki. Páfinn blessaði baráttu feðra þar þann 19. mars sl. Við Íslendingar erum aftur á móti “kaþólskari en páfínn”

Réttarfarspróun er að réttur barna til beggja foreldra er vaxandi enda barni fyrir bestu. Ég byð ykkur að skoða hjálagaðar greinar vel. Þið erum á miklum villigötum að binda hendur dómara.

kveðja
Gísli Gíslason
Félag Ábyrgra Feðra

Að dæma foreldra í sameiginlega forsjá.

Fyrir Alþingi liggur frumvarp þar sem gera á sameiginlega forsjá að meginreglu við skilnað foreldra á Íslandi. Það er hins vegar ekki gert ráð fyrir því að dómstólar geti dæmt í sameiginlega forsjá, séu foreldrar ekki sammála. Ég vill færa rök fyrir því að það ætti að skoða þennan möguleika vel.

a) Ákvörðun um forsjá er tekin þegar erfiðleikar í skilnaðarferlinu er mestur.

Þegar skilnaðarferlið er yfirstaðið, þá skánar oftast samband foreldra og sambandið batnar fyrr þegar hvorugt foreldri er að “tapa” í skilnaðinum. Það er mikið tap og mikil sárindi að missa forsjá barnsins síns og eykur á sárindi og reiði í skilnaðarferlinu. Þetta seinkar bataferlinu og togstreita foreldranna bitnar svo á barninu. Það er margsannað að við sameiginlega forsjá hjaðna deilur foreldra fyrr eftir skilnað. Það getur því hreinlega hjálpað fólki að vera dæmt að fara áfram með sameiginlega forsjá, frekar en að svipta annað foreldrið forsjá. Þannig sleppa foreldrar við álagið sem fylgir því að meta hvort foreldrið sé hæfara og hvorugt er að tapa.

b) Skilvirkir samningar foreldra fækkar ákvörðunum sem sameiginlega þarf að taka.

Víða erlendis eru fordæmi fyrir skilvirkum samningum fyrir sameiginlegri forsjá og jafnri umönnun. Þá eru skilgreindir allir þættir er varða hagsmuni barnsins. Hvenær barnið býr hjá hvoru foreldri, hvernig hátíðisdagar skiptast, hvernig samskipti eru við hitt foreldrið, þann tíma sem barnið dvelur ekki hjá því. Sameiginlega útgjöld eru skilgreind og þau útgjöld sem borin eru hvoru foreldri á meðan barnið dvelst hjá því. Þar er einnig skilgreind ábyrgð sem foreldrið hefur á búsetutíma barns, eins og öll dagleg umhyggja, heimalærdómur, fæða og klæða barnið sem og styðja til tómsundariðkunar. Sameiginlegar ákvarðanir verða alltaf meiriháttar heilbrigðis ákvarðanir, tannréttingar, breyting á trúfélagi, ríkisfangi, nafni, húðflúr, göt í eyra og annað þess háttar. Þessar stóru sameiginlegu ákvarðanir eru ekki dags daglegar ákvarðanir, sem flestar slíkar eru hjá því foreldri sem barnið er hvoru sinni. Í slíkum samningnum eru einnig ákvæði um að foreldrar leiti hjálpar hjá fagaðila (t.d.sálfræðings, félagsfræðings eða lögfræðings) við hugsanlegan ágreining. Slíkir samningar tryggja jafna búsetu og að barnið nýtur ríkra samvista við báða foreldra, sem áfram upplifa mikilvægi sitt sem foreldri. Fáf hefur undir höndum slíka samninga bæði frá Bretlandi, Bandaríkjunum og Noregi, sem eru ítarlegir og gagnlegir. Það er vert að skoða þennan möguleika að dómarrar fái heimild til að dæma í sameiginlega forsjá með slíka samninga að leiðarljósi og einn fyrirfram tilnefndan fagaðila sem sáttaaraðila, komi upp ágreiningur. Forsenda sé þó alltaf að foreldrar búi í sama skólahverfi.

c) Tími foreldra fyrir sjálfan sig eftir skilnað eykst við sameiginlega forsjá.

Ef foreldrar fara sameiginlega með forsjá barna sinna og búsetan er nokkuð jöfn, þá heldur barnið áfram ríku sambandi við báða foreldra. Báðir foreldrar hafa þá góðan tíma til að byggja upp sitt líf þegar barnið er hjá hinu foreldrinu. Foreldri sem byggir upp stolta sjálfsmynd verður góð fyrirmynd barnsins. Þannig getur jafnvel “dæmd sameiginleg forsjá” hjálpað foreldrum eftir skilnað og hjálpað barni að viðhalda góðu sambandi við báða foreldra sína.

d) Nágrannalönd dæma í sameiginlega forsjá.

Í **Svíþjóð** var fyrst árið 1997 dæmt í sameiginlega forsjá. Báðir foreldrar voru hæfir, barnið var háð báðum foreldrum en báðir vildu forsjá. Dómurinn taldi það barni fyrir bestu að báðir foreldrar færu áfram með sameiginlega forsjá. Upp úr þessu fóru Svíar að dæma foreldra í

sameiginlega forsjá. Mál kom upp þar sem dæmt var í sameiginlega forsjá en ofbeldi var á milli foreldranna (rättsfallet NJA 1999). Í framhaldi komu upp efasemdir um hvort rétt væri að dæma í sameiginlega forsjá gegn vilja annars foreldris. Nú í janúar 2006 voru gefin út ný lög í Svíþjóð, sem má skoða á <http://regeringen.se/content/1/c6/05/69/93/5cee6fc2.pdf> Þar segir skýrt að það sem er barni fyrir bestu eigi að vera ráðandi þegar ákveða eigi forsjá, búsetu og umgengni. Dómstólar geta áfram líkt og í dag leyst upp sameiginlega forsjá en einnig ákveðið sameiginlega forsjá gegn vilja annars foreldris, að gefinni þeirri forsendu að það sé barni fyrir bestu sbr. 8. kafli.

*“**Regeringens förslag:** Domstolen skall vid bedömningen av om vårdnaden skall vara gemensam fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet. **Regeringens bedömning:** Domstolen bör – liksom i dag – kunna vägra att upplösa den gemensamma vårdnaden eller besluta om sådan vårdnad mot en förälders vilja, förutsatt att gemensam vårdnad är bäst för barnet. Möjligheten att vid gemensam vårdnad döma till s.k. växelvist boende mot en förälders vilja bör finnas kvar. Nuvarande bestämmelse om att domstolen skall fästa avseende särskilt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna behålls oförändrad. “*

“Rättsfallet NJA 1999” eru ekk rök fyrir því að hætta að dæma í sameiginlega forsjá, heldur verður ríkari rannsóknaskylda sem á að tryggja að dómari dæmi í samræmi við það sem er barni fyrir bestu. Einnig leggur það ríkari skyldur á dóminn að hlusta vel á báða foreldra. Komist dómari að því að sameiginleg forsjá sé barni fyrir bestu, þá ber honum að dæma það, jafnvel þó annað foreldrið sé ekki fyllilega sammála. Í **Frakklandi** má dæma í sameiginlega forsjá og jafna búsetu með lögum frá 2002 en heimild um að dæma í sameiginlega forsjá hefur verið frá 1987. Svipuð lagaheimild er í **Ástralíu**. Í **Bretlandi** hefur dómari fulla heimild til að dæma það sem hann telur barni fyrir bestu, þ.m.t að dæma í sameiginlega forsjá. Í **Hollandi** og **Kanada** má dæma í sameiginlega forsjá en ekki jafna búsetu. Í **Belgíu** kemur til atkvæða greiðslu nú í apríl að gera sameiginlega forsjá og jafna umönnun að meginreglu þar í landi. Þannig virðast mörg lönd heimila að dæma í sameiginlega forsjá. Við Íslendingar virðumst eftirbátar margra landa, á svipuðum stað og Norðmenn og Danir. Norðmenn stefna fram á veigun í þessum efnum. Þeir sem vilja viðhalda núverandi gamaldags kerfi finnst gott að horfa til Danmerkur.

e) **Mæður rifta sameiginlegri forsjá til að fá aukin meðlög.**

Dómsmálaráðuneytið dæmir menn síður í aukin meðlög ef foreldrar hafa sameiginlega forsjá og barn hefur rúma búsetu hjá báðum foreldrum.

Nú fær Félag ábyrga feðra ítrekaðar ábendingar þar sem barnsmæður félagsmanna okkar rifta sameiginlegri forsjá. Tilgangurinn virðist fyrst og fremst sá að fá aukin meðlög. Málið fer fyrir dómara. Dómari má jú ekki dæma sameiginlega forsjá og dæmir móður, lögheimilisforeldrinu forsjána eða lætur faðir skrifa undir, nauðbeygðan að hann gefi eftir forsjá. Það heitir þá að “sátt” hafi náðst hjá dómara. Samvistir barnsins við föður breytast jafnvel lítið og dæmi er um að barn búi hjá föður í 10-12 daga í mánuði fyrir og eftir að móðir rifti sameiginlegri forsjá. Móðir hefur aftur á móti fengið aukið meðlag og hennar ráðstöfunartekjur jafnvel hærri en föðursins. Hér ætti dómari að geta sagt. “Það er barni fyrir bestu að þið verðið áfram með sameiginlega forsjá og sinnið framfærsluskyldu ykkar með beinum hætti.”

f) **Sameiginleg forsjá í sögulegu samhengi.**

Fyrir nokkrum áratugum var sameiginleg forsjá ekki til. Hún er orðin meginregla víðast hvar í hinum vestræna heimi og við erum nú að lögtaka það, um svipað leyti og hinir rammkaþólsku italir og eum 19 árum á eftir frökkum.

Af þeim sem skilja í Svíþjóð í dag hafa um 20% barna jafna búsetu og samsvarandi um 8% í Noregi. Þetta er tífoldun í Svíþjóð á 10 árum. Norðmenn stefna að því að gera sameiginleg forsjá og jafna búsetu að meginreglur fyrir árið 2007. Fyrir nokkrum áratugum var því sameiginleg forsjá og jöfn búseta ekki til. Það er að verða meginregla víða og á eftir að verða ríkjandi meginregla. Íslendingar ættu að fylgja þeirri þróun.

g) Að dæma í sameiginlega forsjá í sögulegu samhengi.

Fyrir nokkrum áratugum síðan var hvergi í heiminum hægt að dæma fólk í sameiginlega forsjá. Það er orðið hægt í nokkrum löndum og á eftir að verða hægt allsstaðar, þegar það er barni fyrir bestu, enda órökrétt að álykta að það sé aldrei barni fyrir bestu að dæma foreldra í sameiginlega forsjá, jafnvel þó tímabundið ósætti foreldra eigi sér stað í skilnaðarferlinu.

h) Að binda hendur dómara.

Ef dómara komast að þeirri niðurstöðu að mæður séu að hugsa um sína hagsmuni en ekki barnsins við að synja föður sameiginlegri forsjá, þá geta þeir ekki dæmt sameiginlega forsjá, þar sem löggjafinn hefur bundið hendur þeirra við að dæma öðru foreldrinu forsjá. Dómara mega þó dæma í sameiginlega forsjá í bráðarbirgðarforsjámálum en ekki í forsjámálum. Meginþema barnalag er gera og framkvæma það sem er barni fyrir bestu. Það hlýtur að vera óeðlilegt að löggjafinn fullyrði að það sé aldrei barni fyrir bestu að dómara dæmi foreldra í sameiginlega forsjá.

i) Börn í sameiginlegri forsjá og jafnri umönnun spjara sig betur.

Í bókinni "Skilsmíssa börn beráttar" eða "Skilnaðarbörn segja frá" frá árinu 2002 fjalla sænsku Öberg-hjónin, Bente og Gunnar, um rannsókn þar sem þau töluðu á árunum 1978-1982 við 60 pör sem voru að skilja og börn þeirra. Um 20 árum eftir skilnað var aftur rætt við 50 "börn", 25 konur og 25 karla. Við skilnaðinn lögðu foreldrarnir upp með að börnin myndu búa jafnt hjá báðum foreldrum. Öberg-hjónin gerðu ráð fyrir að um 1 af hverjum 5 börnum myndu lenda afvega í lífinu, eins og algengt er með skilnaðarbörn, og vonuðust til að hlutfall ógæfubarna yrði ekki hærra við þetta sambúðarform. Niðurstaðan varð sláandi. Einungis 1 af þeim 50 börnum, sem haft var samband við, hafði lent illa afvega í lífinu. Allar rannsóknir sýna að með aukinni þátttöku beggja foreldra í uppeldi vegnar börnum betur, hvort sem foreldrar búi saman eða hvort í sínu lagi. Þetta hljóta að vera sterk rök fyrir því að dómara eigi að hafa heimild til að dæma í sameiginlega forsjá telji þeir það barni fyrir bestu.

j) Forsjárdeilur verða harðari, erfiðari og dýrari.

Munur á foreldrum sem uppalendum minnkar og sá munur heldur áfram að minnka, t.d. með tilkomu feðraorlofs. Þannig verður æ erfiðara að meta hvort foreldri er hæfara og þeim mun erfiðara að svipta annað foreldrið forsjá. Þannig verða sárindi þess foreldris mikil sem missir forsjá, því það telur sig fullkomnlega jafnhæft og hitt foreldrið sem fékk forsjána. Núverandi kerfi býr til tapara og sigurvegara og það eykur og lengir deilur foreldra eftir skilnað. Þar af leiðandi mjög mikilvægt að dómara fái heimild til að dæma í sameiginlega forsjá telji þeir það barni fyrir bestu. Dómara ættu einnig að geta dæmt foreldrana í sameiginlega forsjá og sáttameðferð. Það foreldri sem sýnir minni samstarfsvilja í sáttameðferðinni missir þá frekar forsjána, komi málið aftur fyrir dóm.

k) Fjármunum til forsjármála væri betur varið til sáttameðferðar.

Það fara um eða yfir 100 milljónir á ári í gjafsókn frá hinu opinbera til lögfræðinga vegna forsjármála. Þetta er tekjustofn lögfræðinga og aðeins hluti af tekjustofni þeirra í forsjár málum. Þá er ótalinn sérfræðikostnaður við að meta hvort foreldri sé hæfara til að fara með forsjá. Þessum fjármunum, sem fara í forsjárdeilur, við að meta og dæma öðru foreldrinu forsjá, væru betur varið í virkar sáttameðferðir, þegar sem sameiginlega forsjá væri tryggð, barnanna vegna.

l) Réttur barns sé meiri en móðurrétturinn.

Í dag er sameiginleg forsjá foreldra yfir barni að mestu undir vilja móður komið. Í sameiginlegri forsjá hefur barn eftir sem áður oftast lögheimili hjá móður. Hún getur hvenær sem er svipt barn forsjá föður síns, hvort sem hún vill aukið meðlag eða frjálsar hendur til að flytja úr landi, eða bara hreinlega nennir ekki að hafa sameiginlega forsjá. Það er nauðsynlegt að koma í veg fyrir að móðir geti í skjóli gallaðra laga, svipt barn forsjá föður síns, þegar engin ástæða er til þess, nema eiginhagsmunir eða stundarreidi. Í svona málum er móðir að stunda gróft ofbeldi gagnvart barni, sem er svipt forsjá föður síns og gagnvart föður sem missir forsjá barnsins síns. Slík ákvörðun eykur deilur og sárindi á milli foreldra og fyrir það líða börnin alltaf.

m) Niðurlag

Ísland er aðili að barnasáttmála sameinuðu þjóðanna. Þar segir í 18. gr.

“1. Aðildarríki skulu gera það sem í þeirra valdi stendur til að tryggja að sú meginregla sé virt að foreldrar beri sameiginlega ábyrgð á að ala upp barn og koma því til þroska. Foreldrar, eða lögráðamenn, ef við á, bera aðalábyrgð á uppeldi barns og því að barni sé komið til þroska. Það sem barninu er fyrir bestu skal vera þeim efst í huga.”

Það eru öll rök fyrir því að samþykkja sameiginlega forsjá sem meginreglu. Það eru líka sterk rök fyrir því að heimila dómurum að dæma foreldra í sameiginlega forsjá við skilnað, telji þeir það barni fyrir bestu. Það er líka öll rök fyrir því að hér á landi þurfum við að þróa sameiginlega forsjá betur yfir í sameiginlega forsjá og jafna umönnun. Þannig uppfyllum við best 18. gr barnasáttmálans um réttindi barns.

Foreldrajafnrétti eru bestu hagsmunir barnanna okkar, hvort sem foreldrar búa saman eða hvort í sínu lagi.

Gísli Gíslason
formaður Félags ábyrgra feðra

FRANSKA BYLTINGIN (hin seinni) .

Í Frakklandi gefur löggjafinn þau skýru skilaboð að við skilnað foreldra verði sem minnst röskun fyrir barnið, hvað varðar samband þess við báða foreldra sína. Í frönskum lögum er talað um foreldravald (*l'autorité parentale*), ef notuð er bein þýðing en hugtakið foreldraábyrgð, er nær því sem við er átt.

Þar er ekki talað um að annað foreldrið fái forsjá við skilnað, heldur að hitt sé hugsanlega svipt foreldraábyrgð. Þeir segja að ekki eigi að svipta neinn forsjá nema í algjörrri neyð. Það að svipta föður eða móður lagalegri ábyrgð og skyldum gagnvart barninu er slæmt fyrir barnið. “Svipta” foreldrið upplifir líka að það hafi tapað stóru hlutverki í lífi barnsins og færirst frá því að vera uppalandi og fyrirmynd. “Sviptir” foreldrar eru líklegri til að hverfa úr lífi barns.

Frönsk lög frá 1987 – Sameiginleg foreldraábyrgð.

Báðar deildir franska þingsins hafa komið að þessu máli ítrekað síðastliðin 20 ár og umræðan er áratugum ef ekki ljósárum á undan umræðunni hér á Íslandi. Þegar árið 1987 var búin til lagabálkurinn “*l'autorité parentale commun*” sem þýða má sem sameiginleg foreldraábyrgð. Staðan á milli foreldra var mikið jöfnuð. Talað er um að foreldrarnir haldi áfram sameiginlegri ábyrgð líkt og var í hjónabandinu – enginn sviptur. Strax við upptöku þessara laga í Frakklandi árið 1987 var dómurum gefin heimild “að svipta hvorugt foreldrið foreldraábyrgð” þó svo að deilur væru uppi milli þeirra í skilnaði. Núna árið 2006 er svipuð umræða á Íslandi og trúlega verður ekki samþykkt það sem frakkar samþykktu árið 1987, þ.e. að dómarrar fái heimild til að dæma í sameiginlega forsjá og svipta hvorugt foreldraábyrgð.

Við þessa miklu breytingu árið 1987 tók það samfélagið og dómskerfið talsverðan tíma að átta sig á gildi laganna. Konum og ýmsum hagsmunasamtökum kvenna fannst að móðurhlutverkinu vegið og völd mæðra minnkuð. Konur höfðu jú alltaf unnið forsjárdeilur þegar einungis var um tvennt að dæma. Umræðan fór á fleygiferð og varð fyrirferðamikil árin á eftir. Mikil gífuryrði áttu sér stað en fráskildir feður fögnuðu.

Frönsk lög frá 1993 – Gert að meginreglu .

Eftir sex ára stöðuga umræðu sá franska þingið sig knúð til að ganga lengra. Bætt var við lagabálkana árið 1993 þar sem sameiginleg foreldraábyrgð var gerð að meginreglu við skilnað. Ríkar ástæður þurftu til að sameiginleg foreldraábyrgð yrði ekki valin – nú eða dæmd. Þannig varð sá aðili sem vildi láta svipta hitt foreldraábyrgð að bera sönnunarbyrgði á óhæfi hins aðilans – eðlilega ! Fleira var í þessum lögum sem var nýmæli eins og skilgreinar á lagalegri stöðu ef börn dvöldu á báðum heimilum.

Á örskömmum tíma varð þessi breyting til þess að yfir 90% af foreldrum fóru þessa leið og sviptingar á foreldraábyrgð og forræðisdeilum fækkaði. Þetta gerðist ekki vegna þess að dómarrar dæmdu svo mikið, heldur gerði sú staðreynd að hægt væri að dæma í áframhaldandi sameiginlega foreldraábyrgð það að verkum að engin fór því lengur sigurviss í dómssal. Á Íslandi árið 2006 fer sá aðili sem er með lögheimili barnsins með sigurbros á vör í dómssal til að fá hnekk sameiginlegu forræði þar sem dómarrinn verður að dæma öðru hvoru foreldrinu forræðið.

Frönsk lög frá 2002 – Jöfn búseta barna á tveimur heimilum .

Áfram hélt franska þingið og kom út með lög sem brjóta blað í þessum málaflokki. Lögin árið 2002 eru kennd við 4. mars það ár. Þessi lög ollu straumhvörfum þar sem nú voru heimili foreldranna gerð jafnrétt-há eftir skilnað ef foreldrarnir fara áfram með sameiginlega foreldraábyrgð. Þessi lög byggðu að hluta á lögunum um búsetu barna frá árinu 1993 en ganga miklu lengra. Hugtakið um “*La residence alternée*” gerir ráð fyrir því að barnið eigi tvö jafnvíg heimili og tvo foreldra með sömu skyldum og ábyrgð. Þannig eru lögin að gera ráð fyrir því að hagir barnsins gagnvart BÁÐUM foreldrum sínum breytist sem minnst þrátt fyrir skilnað.

Blönduð búseta barna hjá jafnréttsháum foreldrum eftir skilnað þeirra er því lögleidd meginregla í Frakklandi. Dómurum er gefin heimild til að dæma hvernig búsetan eigi að vera ef upp koma deilur. Löggjafinn setur ákveðin skilyrði fyrir jafni búsetu, svo sem að foreldrarnir búi áfram innan sama skólahverfis. Á þessum fjórum árum sem liðin eru síðan lögin voru sett hafa fallið margir athyglisverðir dómar um þessi mál, enda koma upp ýmsar aðstæður sem löggjafinn sá ekki fyrir.

Franski löggjafinn er að móta stefnu með þessum lögum þar sem báðum foreldrum er gerð grein fyrir því að foreldrahlutverkið er ævistarf. Foreldri getur aldrei vikist undan ábyrgð því dómstóllinn getur dæmt hann til ábyrgðar. Foreldri getur ekki ýtt hinu foreldrinu út úr sínu lífi eða lífi barnsins nema sýna fram á óhæfi þess fyrir sömu dómstólum. Þar duga engar einfaldar ásakanir eða fullyrðingar. Löggjafinn er einnig að sýna foreldrum að það verkefni að eignast barn kallar á skuldbindingu um samstarf foreldranna þangað til að barnið er vaxið úr grasi. Foreldrar geta verið dæmdir til samstarfs og bara sú staðreynd gefur hugmyndinni um samstarf annað og aukið vægi.

Undirritaður telur að kúrsinn sem franskir löggjafinn hefur tekið í þessum málum sé réttur. Löggjafinn á ekki að ýta undir deilur með því að svipta foreldri ábyrgð eins og sá íslenski gerir þar sem dæma verður öðru hvoru foreldrinu forsjá og þá svipta hitt. Íslenskur dómari stóð upp á málþingi árið 2005 og lýsti því yfir að það væri nánast ógerlegt að gera upp á milli jafnhæfra foreldra í deilum, sem legðu allt í sölurnar til að ná forræðinu. Við vitum að þá er oft eitthvað smáræði sem veldur því hvort foreldrið fær forræðið – hitt foreldrið tapar og þá tapa börnin mest.

Löggjafinn á að ýta undir þá tilfinningu að foreldrarnir verði að koma sér saman, það sé barninu fyrir bestu. Franski löggjafinn hefur gefið skýrt til kynna að hvorugt foreldrið hafi neina forgjöf þegar að forræðisdeilum kemur – sameiginlegt forræði / foreldravald skal vera normið.

Í Frakklandi er rætt um að löggjafinn hafi með lögunum 4. mars 2002 stykt stöðu barna sem fara inn í stjúpfjölskyldur. Við stofnun stjúpfjölskyldunnar myndast oft mikil kreppa hjá börnum, báðum foreldrum og ekki síður hinu væntanlega stjúpforeldri. Skilaboðin eru þau að börnin eru áfram undir fullri ábyrgð foreldra sinna með tvö jafnrétt-há heimili og fjölskylduaðstæður annars foreldrisins eiga ekki að hafa áhrif þar á. Stjúpforeldrinu er ekki ætluð foreldraábyrgð í þeim skilningi. Stjúptengsl geta myndast og rofnað en foreldraábyrgðin ekki. Foreldrar verða að laga sitt líf í grundvallaratriðum að þessum þáttum. Þannig viti væntanlegir stjúpforeldrar ætíð að hverju er verið að ganga og hlutverkaskipanin skýrari. Allir sem þekkja til, vita hversu erfitt umhverfið getur orðið í flóknum stjúpfjölskyldum og því fagnaðarefni að löggjafar vestrænna ríkja skuli hvetja til umræðu um þau efni.

Ísland – Metnaðarleysi.

Sameiginleg forsjá hér á landi hefur litla merkingu. Það sem felst í raun í sameiginlegri forsjá er að lögheimilisforeldri á ekki að geta flutt með barnið úr landi eða flutt forsjána yfir á sambýlismann sinn við sitt fráfall. Hinsvegar er lítið sem ekkert hald í þessum samningi milli foreldranna. Það foreldri sem fer fyrir lögheimilinu getur fellt niður sameiginlegu forsjána ef því svo þóknast. Það óskar einungis eftir því að fá eitt forsjána – býr til forræðisdeilu og vinnur hana! Ef það foreldri sem fer með lögheimili vill flytja úr landi, þá fer það úr landi! Þannig verður ekkert lagalegt hald í sameiginlegri forsjá fyrr en dómurum verður leyft að dæma foreldra í sameiginlega forsjá og þá um leið í áframhaldandi sameiginlega forsjá.

Hverskonar samningur er það milli tveggja aðila sem segir að annar aðilinn hafi ákveðin réttindi þegar síðan hinn aðilinn getur fellt allan samninginn úr gildi án nokkurrar ástæðu - þegar á þessi sömu réttindi reynir !

Úr táknrænni þýðingu sameiginlegrar forsjár vill undirritaður hinsvegar ekki gera lítið úr. Sameiginleg forsjá hljómar vel, gefur bæði börnum og foreldrum þá tilfinningu að “hitt foreldrið” hafi lagalega foreldraábyrgð og gerir það, þar sem samvinna er góð. Löggjafinn á hinsvegar ekki að búa til slík hugtök sem eru lagalega innantóm. Það er algjört metnaðarleysi löggjafans á Íslandi að sá sem ekki er með forsjá en vildi gjarnan hafa sameiginlega forsjá skuli árið 2006 vera á sama stað og faðir í fiskimannaborpi á Frakklandsströnd strögláði við fyrir árið 1987. Þannig má segja að íslenska kerfið sé aftarlega ef ekki aftast á merinni af öllum þeim kerfum sem undirritaður hefur kynnt sér. Svíar eru á fullri ferð og þar er löggjafinn reglulega að þróa raunverulega sameinglega forsjá og leggja dómurum landsins línurnar hvernig dæma eigi í hana. Þar var síðast hnykkt á þessari dómaraábyrgð nú árið 2006. Norðmenn hafa lýst því yfir að þeir stefni í átt að franska kerfinu, með sameiginlegri forsjá og skiptri búsetu fyrir árslok 2007.

Niðurlag – Tökum forystu “a la” feðraorlof. .

Frakkar tóku forystu þegar þeir settu sína stjórnarskrá árið 1789. Sú stjórnarskrá varð fyrirmynd að öðrum vestrænum stjórnarskrám. Það tók ár og áratugi, jafnvel aldir fyrir önnur vestræn ríki að innleiða stjórnarskrá að fyrirmynd hinnar frönsku. Frakkar hafa nú tekið forystu í fjölskyldurétti í hinum vestræna heimi. Vonandi líða ekki áratugir áður en íslendingar og aðrar vestrænar þjóðir fylgja hinni frönsku leið í fjölskyldumálum. Það hljómar í raun dálítið furðulega að bylting í þessum efnum skuli koma frá Frakklandi þar sem íhaldssöm fjölskyldugildi hafa verið í heiðri höfð. Við Íslendingar tókum forystu á ákveðnu sviði með setningu feðraorlofsins og erum að halda fyrirlestra um þau mál hjá frændum vorum Svíum, jafn furðulega og það nú hljómar. Í forræðis og umgengnismálum ættum við Íslendingar einnig að taka forystu. Landið býður einstaklega vel upp á lög um skipta búsetu barna hjá báðum foreldrum sínum þar sem 60% þjóðarinnar býr á svæði sem stórþjóðirnar myndu nánast skilgreina sem sama hverfi. Lagasetning í átt að þeirri frönsku myndi á stuttum tíma vera einstakt tækifæri til að auka jafnrétti kynjanna á allan hátt, en auðvelt er að skírskota til jafnréttisumræðunnar með sömu rökum og gert er með feðraorlofinu. Mikilvægast er þó að þetta eru bestu hagsmunir barnanna okkar. Skora ég hér með á sem flesta að hugsa þessi mál í nýrri vídd, út frá breyttri þjóðfélagsmynd.

Lúðvík Börkur Jónsson, framkvæmdarstjóri og gjaldkeri Fáf.